

Цифрова трансформація

УДК 004.89:342

ФУРАШЕВ В.М., кандидат технічних наук, с.н.с., перший заступник директора
ДНУ ІБП НАПрН України.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7205-724X>.

КОРЖ І.Ф., доктор юридичних наук, с.н.с., заступник керівника наукового
центру електронного парламенту та правової інформації
ДНУ ІБП НАПрН України.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0446-5975>.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АДМІНІСТРАТИВНА (КОНТРОЛЬНА) ДІЯЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОГЛЯД

DOI...

Анотація. Стаття присвячена дослідженню феномену стрімкої трансформації світу, яким є штучний інтелект (ШІ). Зазначено, що згадана трансформація зумовлена здатністю ШІ прискорювати інновації, змінювати економічні процеси, впливати на способи взаємодії людей із технологіями та відкривати нові перспективи для розвитку людства. Останні роки відзначаються безпрецедентними темпами впровадження ШІ у ключові сфери життєдіяльності, що дозволяє суттєво змінити ринок праці, наукові дослідження, соціальні комунікації, глобальну безпеку та економіку. Акцентовано увагу на успішному впровадженні ШІ у воєнну сферу, що в нинішніх умовах не оголошеної війни проти російської федерації є вкрай важливим, оскільки зазначене допомагає належним чином забезпечити національну безпеку. Наведено приклади застосування ШІ в різних сферах життєдіяльності в Україні, включаючи публічне управління, адміністрування, здійснення контролю, що допомагає виконанню складних завдань та прийняттю рішень, спираючись на аналіз даних, і таке застосування ШІ ставатиме дедалі ширшим і значимим. Інтеграція ШІ в державне управління, зокрема, допомагатиме аналізувати нормативно-правові акти та перекладатиме європейське законодавство. Дуже важливо, що завдяки ШІ-інструментам робитиметься цифрова експертиза нормативно-правових актів. А надалі, звичайно, усі ці рішення можна масштабувати для роботи уряду загалом. Цифрові технології, особливо ШІ, – це майбутнє цифрових урядів. Україна вже зарекомендувала себе як потужний гравець у сфері технологій, а тепер робить ще важливі кроки у розвитку штучного інтелекту. Водночас, акцентується увага на тому, що поряд із зазначеними позитивами ШІ, у світі висловлено занепокоєння щодо існування небезпеки впровадження ШІ, становлення потенційно катастрофічного ризику для людства. Зазначене підтверджується підписанням “декларації Блетчлі” (Bletchley declaration) (1–2 листопада 2023 року, Великобританія) в перший день саміту з безпеки ШІ, організованого британським урядом, згідно з якою країни домовилися працювати разом над дослідженням безпеки ШІ. Підкреслено, що учасники саміту загострили увагу на тому, що потребують відповідних міжнародних зусиль вивчення й усунення потенційного впливу систем ШІ, а також визнання того, що захист прав людини, прозорість і ясність, справедливість, підзвітність, регулювання, безпека, відповідний суспільний нагляд, етика, пом’якшення упередженості, конфіденційність і захист даних потребують невідкладної уваги. Зазначено, що сказане вище потребує відповідного знання і врахування передового європейського досвіду у даній царині та відповідного бачення щодо ШІ. З цією метою проведемо аналіз змісту наукової статті Оріоль Мір Пуїгпела “Вплив Закону про ШІ на органи державної влади та адміністративні процедури”.

© Фурашев В.М., Корж І.Ф., 2025

Зазначений Закон (Регламент) матиме вплив на автоматизоване прийняття рішень державними органами по всій Європі. Крім того, держави-члени можуть доповнювати його положення своїми національними актами про адміністративну процедуру, що позитивно вплине на створення нормативної бази та використання систем штучного інтелекту європейськими державними органами. Звернута увага на те, що Закон спрямований на гарантування вільного руху систем ШІ з однаковим застосуванням до суб'єктів різних форм власності. При цьому органи державної влади зазвичай вважаються "користувачами". Водночас вони будуть і "постачальниками" за умови розробки власних систем ШІ власними силами або покупки індивідуальної системи ШІ. Закон забороняє певні системи ШІ і накладає численні зобов'язання на постачальників і меншою мірою на користувачів систем високого ризику, визначає чотири рівні ризиків для систем ШІ. Розкрито впливи Закону на державні органи ЄС і держав-членів під час використання або розробки систем ШІ, а також визначено їх відповідні обов'язки.

Ключові слова: державне управління (адміністрування і контроль), національні наглядові органи, правове регулювання, ризику, системи, штучний інтелект.

Summary. The article is devoted to the study of the phenomenon of rapid transformation of the world, which is artificial intelligence (AI). It is noted that the aforementioned is due to the ability of AI to accelerate innovation, change economic processes, influence the ways in which people interact with technology, and open up new prospects for the development of humanity. It is noted that in recent years, unprecedented rates of AI implementation have been observed in key areas of life, which allows for significant changes in the labor market, scientific research, social communications, global security and the economy. Attention is focused on the successful implementation of AI in the military sphere, which in the current conditions of an undeclared war against the Russian Federation is extremely important, since this helps to properly ensure national security. Examples of the use of AI in various spheres of life in Ukraine are given, including public management, administration, and control, which helps to perform complex tasks and make decisions based on data analysis, and such use of AI will become increasingly widespread and significant. The integration of AI into public administration, in particular, will help to analyze regulatory and legal acts and translate European legislation. It is very important that digital expertise of regulatory and legal acts will be carried out thanks to AI tools. And in the future, of course, all these solutions can be scaled for the work of the government as a whole. Digital technologies, especially AI, are the future of digital governments. Ukraine has already established itself as a powerful player in the field of technology, and is now taking other important steps in the development of artificial intelligence. At the same time, attention is drawn to the fact that, along with the above-mentioned positive aspects of AI, concerns have been expressed in the world about the existence of a danger of the introduction of AI, the emergence of a potentially catastrophic risk for humanity. This is confirmed by the signing of the Bletchley declaration (November 1–2, 2023, Great Britain) on the first day of the Artificial Intelligence Security Summit organized by the British government, according to which countries agreed to work together on AI security research. It was emphasized that the summit participants focused on the need for appropriate international efforts to study and address the potential impact of AI systems, as well as recognizing that the protection of human rights, transparency and clarity, fairness, accountability, regulation, safety, appropriate public oversight, ethics, bias mitigation, privacy and data protection require urgent attention. It is noted that the above requires appropriate knowledge and consideration of advanced European experience in this area and an appropriate vision of AI. For this purpose, we will analyze the content of the scientific article by Oriol Mir Puigpel "The Impact of the AI Law on Public Authorities and Administrative Procedures". The said Law (Regulation) will have an impact on automated decision-making by public authorities throughout Europe. In addition, Member States may supplement its provisions with their national acts on administrative procedure, which will positively affect the creation of a regulatory framework and the use of artificial intelligence systems by European public authorities. It is noted that the Law aims to guarantee the free movement of artificial intelligence systems with equal application to entities of different forms of ownership. In this case, public authorities are usually considered "users". At the same time, they will also be "suppliers" if they develop their own AI systems themselves or purchase an individual AI system. The Law prohibits

certain AI systems and imposes numerous obligations on suppliers and, to a lesser extent, on users of high-risk systems, and defines four levels of risk for AI systems. The Law's impact on EU and Member State public authorities when using or developing AI systems is disclosed, and their respective responsibilities are also defined.

Keywords: *public administration (administration and control), national supervisory authorities, legal regulation, system, artificial intelligence.*

Постановка проблеми. Необхідно зазначити, що штучний інтелект (далі – ШІ, англ. – AI) нині відіграє важливу роль у суспільстві і має величезний потенціал в майбутньому. Завдяки своїм можливостям та потенціалу, ШІ має значний вплив на технологічний прогрес у різних сферах життєдіяльності. У майбутньому ШІ буде продовжувати вдосконалюватися і знаходити дедалі більше застосувань у нашому житті. Навіть нині він стає невід’ємною частиною багатьох галузей, включаючи медицину, транспорт, виробництво та різного типу розваг, не кажучи вже про військову сферу, в якій ШІ застосовується для розв’язання військових задач, враховуючи його специфіку та переваги використання. Впровадження штучного інтелекту може допомогти виявляти ризики та покращувати планування й прогнозування воєнних операцій, а також забезпечувати автоматизацію обліку та аналізу логістичного забезпечення, використання роботизованої техніки та виконання інших задач. З розвитком ШІ роботи будуть здатні виконувати все більш складні завдання та взаємодіяти з людьми природним чином.

Напрямами його успішного впровадження у військовій сфері вже є: відеоспостереження, національна безпека та боротьба з тероризмом, військова логістика, автономні та напівавтономні транспортні засоби, кібербезпека, симулятори для навчання військових, роботи зі ШІ на полі бою, медична допомога на полі бою тощо. Тим самим, ШІ має великий потенціал ефективного впровадження у військовій сфері, адже впровадження алгоритмів ШІ допомагає у розв’язанні потенційно небезпечних для здоров’я людей воєнних задач та покращують ефективність зброї.

В Україні питання застосування ШІ в різних сферах життєдіяльності досліджували: Г. Ахматєєва, О. Баранов, Н. Вінникова, С. Гуржій, О. Костенко, Т. Кронівець, Н. Логінова, А. Соколов, С. Свєшніков, Є. Тимошенко, О. Трофименко, С. Цяпа, П. Чикунов та інші.

Як зазначають науковці, впровадження технологій ШІ в різні складові військової діяльності здебільшого показує значно вищу ефективність, порівняно з іншими технологіями. Загалом, як показує практика застосування ШІ в умовах ведення війни, технологічні інновації у поєднанні зі ШІ наразі стають вирішальним фактором у визначенні успішного результату на полі бою, але вони потребують ретельної підготовки та врахування ризиків у процесі його впровадження [1].

Завдяки своїй здатності аналізувати велику кількість даних та приймати рішення на основі цього аналізу, ШІ допомагатиме покращенню ефективності та точності у багатьох аспектах нашого життя, включаючи публічне управління, адміністрування, здійснення контролю. Однією зі сфер, у яких ШІ відіграватиме важливу роль, є автоматизація процесів, в якій за допомогою ШІ можна створювати автономні системи, які можуть виконувати складні завдання та приймати рішення, спираючись на аналіз даних. І таке застосування ШІ ставатиме дедалі ширшим. Водночас розвиток ШІ формує новий глобальний ландшафт нерівності, що зачіпає всі ключові аспекти суспільного розвитку: економіку, безпеку, науку, технології та освіту. Цей процес зумовлений нерівномірним доступом до передових технологій, знань і ресурсів, а його наслідки

стають дедалі більш помітними. У той час, як провідні економіки інвестують у ШІ колосальні кошти та отримують стратегічні переваги, багато країн світу відстають, що створює довготривалі дисбаланси та закріплює нерівномірність технологічного прогресу.

Поряд із зазначеними позитивами ШІ, такі передові у зазначеній сфері країни як Великобританія, США, Китай і ЄС висловили занепокоєння щодо існування небезпеки впровадження ШІ, становлення потенційно катастрофічного ризику для людства. Двадцять вісім урядів підписали так звану “декларацію Блетчлі” (Bletchley declaration) (1–2 листопада 2023 року, Великобританія) в перший день саміту з безпеки ШІ, організованого британським урядом. Країни домовилися працювати разом над дослідженнями безпеки ШІ, хоча очевидно, що США та Великобританія змагаються за лідерство в розробці нових правил. Її учасники відмітили, що потребують відповідних міжнародних зусиль з вивчення й усунення потенційного впливу систем ШІ, а також визнання того, що захист прав людини, прозорість і ясність, справедливість, підзвітність, регулювання, безпека, відповідний суспільний нагляд, етика, пом’якшення упередженості, конфіденційність і захист даних потребують уваги.

Значні ризики можуть виникнути через потенційне навмисне неправильне використання або ненавмисні проблеми контролю, пов’язані з тим, що ці можливості не повністю вивчені. Особливу стурбованість викликають ризики в таких сферах, як кібербезпека та біотехнології, а також там, де передові системи ШІ можуть посилити такі ризики, як дезінформація. Запропоновано співпрацю в інклюзивній манері, щоб забезпечити людиноорієнтований, надійний і відповідальний ШІ, який є безпечним і підтримує благо всіх. Це може включати створення, де це доцільно, класифікації та категоризації ризику на основі національних обставин і застосовної правової бази [2].

Саме на правове регулювання ШІ направлений запропонований Європейською Комісією у квітні 2021 року та схвалений Європейським Парламентом і Радою ЄС у грудні 2023 року, Закон про ШІ буде розглянуто в цьому дослідженні, і який має слугувати прикладом для вітчизняних законотворців по врегулюванню згаданих проблем.

Метою статті є визначення проблем, що виникають у зв’язку із впровадженням штучного інтелекту у сфери життєдіяльності та механізми їх усунення, а також шляхи здійснення контролю з боку суспільства за ШІ та правові механізми регулювання впровадження ШІ на основі європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Головний редактор журналу “ТОП-100. Рейтинги найбільших” Ю. Гусев зазначає, що людство підходить до тієї межі свого розвитку, коли починає дедалі частіше запитувати себе: чи втримаємо монополію на інтелект на власній планеті? І йдеться не про гіпотетичне прибуття представників інопланетної цивілізації, що поки виглядає малоймовірним, а про наші власні розробки у створенні штучного інтелекту, який стрімко розвивається, навчається, набирає сили. Провідні фахівці цієї передової технології у публічних інтерв’ю зізнаються, що вже самі не зовсім розуміють, які процеси відбуваються у нейромережах. Яким чином створені ними базові системи видозмінюються, накопичуючи інформацію? До чого все це зрештою призведе? Поки зрозуміло одне: у деяких питаннях ШІ вже розумніший за пересічних громадян планети.

Але допоки експерти з технологій, візіонери та філософи сперечаються над тим, чи зможе машина усвідомити себе, коли це може статися, як нам це розпізнати і що в такому випадку робити, корпорації активно запроваджують ШІ у бізнес-процеси та виробництво. ШІ проникає всюди – у креативні індустрії, створення контенту, ЗМІ,

сільське господарство, наукову сферу, медицину, логістику, адміністрування, військову справу тощо [3].

Прогрес у ШІ став можливим завдяки поєднанню кількох ключових факторів. Високопродуктивні графічні (Graphics Processing Unit, GPU), тензорні (Tensor Processing Unit, TPU), нейронні (Neural Processing Unit, NPU) та центральні процесори (Central Processing Unit, CPU) у поєднанні з Хмарними технологіями дали змогу обробляти великі обсяги даних і тренувати глибокі нейронні мережі. Інтернет і цифрові платформи створили потужні джерела даних, що значно підвищило ефективність алгоритмів машинного навчання.

Попередньому авторові вторить редактор Delo.ua О. Циганок, який, спираючись на двох апологетів ШІ світового масштабу – Сема Альтмана із “OpenAI” та Даріо Амодея із “Anthropic”, зазначає, що людство стоїть на порозі наступного стрибка у процвітанні, що починається епоха інтелекту і, можливо, вже за декілька тисяч днів ми оперуватимемо суперінтелектом; незабаром можливості ШІ можуть перевершити людські, мовляв, до 2026-го чи 2027 року буде створено AGI – загальний штучний інтелект.

О. Циганок, досліджуючи ШІ, посиляється на оприлюднення Білим домом всеосяжного Меморандуму з національної безпеки, основні положення якого націлені на зміцнення лідерства США у сфері ШІ – Звіт GovWin “Федеральний ринок штучного інтелекту, 2024 – 2028”. Меморандум, безумовно, матиме глобальний вплив на розвиток галузі в світі. Хоча би внаслідок того, що політика уряду США офіційно спрямовується на сприяння прогресу й інноваціям в розвитку індустрії штучного інтелекту. Нині 61 % компаній використовують ШІ [3].

Проте найголовніший висновок із цієї події полягає в тому, що США визначили ШІ сферою національних інтересів і національної безпеки. У Меморандумі також визначено конкретні напрями для роботи у сфері ШІ двом десяткам профільних відомств могутньої держави. Тому, робиться ним висновок, високий статус ШІ в США варто врахувати й в Україні. І зазначене вже береться на озброєння в різних галузях життєдіяльності.

Наприклад, К. Вечір, директор з розвитку бізнесу на корпоративному ринку Київстар, зазначає, що “Київстар” теж інтегрує ШІ для надання якісніших і персоналізованих послуг абонентам. Бізнесу пропонуються “віртуальні асистенти”, які консультують на сайтах, відстежують галузеві новинки, аналізують відгуки й генерують рекламні повідомлення, поєднуючи це з експертизою “Київстар” у Big Data [3].

2024 рік став сплеском світового попиту на технології ШІ. Розпочалося бурхливе впровадження інструментів, заснованих на цих технологіях, що вказує на 82 % корпоративних організацій світу які активно впроваджують ШІ. В Україні розвиток ШІ відбувається більш вражаючими темпами, ніж у технологічних гігантів США та Китаю, стверджують у виданні “Fox News” на підставі коментарів американських експертів та висновків власкора видання, котрий перебуває в Україні. А журнал “Time” називає окремі можливості штучного інтелекту “секретною зброєю” України проти росії. Окремі дослідники називають технології ключовою складовою українських сподівань на перемогу у війні [4].

Нині ШІ з’явиться у “Дії”, освітній платформі “Мрія” та допомагатиме в ухваленні державних рішень. Це частина цілей WINWIN AI Center of Excellence, який запустив свою роботу. Про це повідомляють міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров та Scroll.

Україна вже зарекомендувала себе як потужний гравець у сфері технологій, а тепер робить ще один важливий крок у розвитку ШІ – презентовано WINWIN AI Center of

Excellence, який реалізує цілі України з розвитку ШІ в межах Стратегії цифрового розвитку інновацій України до 2030 року – WINWIN [5]. Центр не лише допоможе розвивати ШІ всередині країни, а й зробить нас впливовими гравцями на глобальному ринку. WINWIN AI Center of Excellence об'єднає розробників, науковців, бізнес та державу, щоб упроваджувати ШІ в ключові сфери життя: від економіки й оборони до освіти та медицини. Загалом у світі небагато подібних центрів компетенції. Зазвичай їх створюють ІТ-компанії, щоб інтегрувати ШІ у свої продукти. Тепер Україна теж має такий центр, який упроваджуватиме ШІ не просто в компанію, а в усю державу.

Інтеграція ШІ в державне управління, зокрема, допомагатиме аналізувати нормативно-правові акти та перекладатиме європейське законодавство. Дуже важливо, що завдяки ШІ-інструментам робитиметься цифрова експертиза нормативно-правових актів. А надалі, звичайно, усі ці рішення можна масштабувати для роботи уряду загалом.

Цифрові технології, особливо ШІ, – це майбутнє цифрових урядів. Тому ШІ-центр займатиметься важливими питаннями. Зокрема, як Уряду бути ще швидшим, як прогнозувати проблеми в суспільстві, аналізувати політики, за які відповідає Уряд, як знаходити рішення цим питанням, як упроваджувати та аналізувати їх тощо.

Зазначене потребує відповідного знання і врахування передового європейського досвіду у даній царині та відповідного бачення щодо ШІ. З цією метою проведемо аналіз змісту статті Оріоль Мір Пуїгпела, повного професора адміністративного права Барселонського університету імені Помпеу Фабра, “Вплив Закону про ШІ на органи державної влади та адміністративні процедур”. Стаття була опублікована в італійському науковому журналі “CERIDAP” [6].

CERIDAP – науковий журнал, створений у 2020 році за ініціативи директора Міждисциплінарного дослідницького центру державного управління Міланського університету для ефективнішої та неупередженої адміністративної діяльності, а також у рамках реалізації принципу “перший цифровий”. З моменту заснування журнал покладається на співпрацю групи учених у редакційній колегії зі сфери публічного права з різних італійських та іноземних університетів, які поділяють його підхід і надихаючу філософію.

Метою журналу є надання аналізу, поглибленого огляду та пропозицій з основним акцентом на державному управлінні: з огляду на його інституційний, організаційний та діяльнісний виміри, а також з їх процедурного виміру. Крім того, зазначений аналіз також враховує природну відкритість до порівняльного, європейського та міжнародного права, а також до міждисциплінарної дискусії, яка підтримується присутністю видатних учених у Науковому комітеті з престижних університетів усього світу.

CERIDAP зацікавлений у публікації внесків, пов'язаних з усіма науковими та дисциплінарними галузями, які стосуються сфери публічного права в його найширшому розумінні, а також включають сфери аналізу на перехресті між юридичною наукою та політологією. Журнал також відкритий для типового підходу “Право та економіка”. Для цього журнал має “Комітет суддів”, до складу якого також входять експерти з інших галузей знань, ніж традиційне право (конституційне та адміністративне право) [7].

Напрацьовані пропозиції до Регламенту щодо ШІ – “Закон про штучний інтелект”, (далі – Закон про ШІ), які були представлені Європейською Комісією у квітні 2021 року [8], знаходився на завершальній стадії обробки після поправок Ради [9] та Європейського Парламенту [10], викликає великі очікування та бурхливі дебати в усьому світі. Очікувалося, що він буде затверджений у червні 2024 року [11], що і було вчинено Європейським Парламентом. Зазначений Закон матиме вплив на автоматизоване прийняття рішень державними органами по всій Європі. Крім того, держави-члени

можуть доповнювати його положення своїми національними актами про адміністративну процедуру, що позитивно вплине на створення нормативної бази та використання систем ІІІ європейськими державними органами (параграф 4).

До речі, Закон про ІІІ набув чинності 1 серпня 2024 року та буде повністю застосований через 2 роки – 2 серпня 2026 року, за деякими винятками: заборони та зобов'язання щодо грамотності ІІІ набули чинності з 2 лютого 2025 року; правила управління та зобов'язання щодо моделей ІІІ загального призначення набувають чинності 2 серпня 2025 року; правила для систем ІІІ високого ризику, вбудованих у регульовані продукти, мають продовжений перехідний період до 2 серпня 2027 року.

В Законі про ІІІ можна виділити наступні ключові моменти.

Він спрямований на гарантування вільного руху систем ІІІ з однаковим застосуванням до суб'єктів різних форм власності. При цьому органи державної влади зазвичай вважаються “користувачами”. Водночас вони будуть і “постачальниками” за умови розробки власних систем ІІІ або покупки індивідуальної системи ІІІ.

Закон про ІІІ забороняє певні системи ІІІ (ст. 5) і накладає численні зобов'язання на постачальників і меншою мірою на користувачів систем високого ризику, які перелічені у Додатках 2 і 3. Додаток 2 стосується ІІІ, які є компонентами безпеки певних продуктів, на які вже поширюється законодавство ЄС (машини, іграшки, медичні пристрої, транспортні засоби, літальні апарати тощо). Додаток 3 містить перелік так званих автономних систем ІІІ, які не пов'язані з іншими продуктами та які не стосуються певних випадків використання, які вважаються особливо небезпечними. Значною мірою вони стосуються державних органів що пов'язані з управлінням критичною інфраструктурою, доступом до освітніх і професійно-технічних навчальних закладів, оцінювання студентів, відбором, просуванням по службі та звільнення працівників, доступом до державних послуг і суспільних благ, або різними випадками діяння, пов'язані з функціонуванням правоохоронних органів та управління міграцією, наданням притулку і здійсненням прикордонного контролю тощо.

Такі системи мають підлягати експертизі, відповідній оцінці перед випуском їх на ринок постачальником, бути зареєстрованими в централізованій та загальнодоступній базі даних, якою керує Комісія (ст. 60). Такі системи високого ризику вважатимуться такими, що відповідають зобов'язанням Закону про ІІІ, якщо вони відповідають технічним стандартам, розробленим європейськими органами стандартизації (CEN, CENELEC та ETSI).

Інші системи ІІІ, які не становлять високого ризику, лише в окремих випадках підпадають під дію зобов'язань щодо прозорості відповідно до ст. 52 (інформування осіб під час взаємодії з чат-ботом або коли система ІІІ створює глибокі фейки).

Нагляд за дотриманням усіх зазначених заборон і зобов'язань буде відповідальністю держав-членів (через національні наглядові органи-ННО) і, якщо органи ЄС – Європейського інспектора із захисту даних (EDPS). ННО та EDPS можуть накладати значні штрафи на порушників, максимальна сума яких встановлена Законом в 30.000.000 Євро, або якщо порушником є компанія, в якій є до 6 % її загального світового річного обороту за попередній фінансовий рік, залежно від того, яка сума є більшою; і до 500.000 Євро – у випадку якщо це є органи ЄС.

Із складових, що безпосередньо впливають на органи державної влади та адміністративні процедури, особливо що безпосередньо впливають на автоматизоване прийняття рішень державними органами та адміністративні процедури, яких вони мають дотримуватися для прийняття обов'язкових рішень. Такими є зобов'язання: спрямовані на захист фізичних осіб, які постраждали від використання ІІІ з високим рівнем ризику;

обов'язок інформувати зацікавлені сторони та громадськість; проводити оцінку впливу до та після автоматизації прийняття адміністративних рішень тощо. Воно поширене на всі типи державних і приватних користувачів системи ІІІ.

Першим важливим заходом є зобов'язання всіх користувачів/розробників інформувати постраждалих осіб про те, що вони підлягають використанню системи високого ризику Додатку 3 Закону. Згідно з п. 6а ст. 29 це зобов'язання існує і тоді, коли система ІІІ використовується для допомоги людині у прийнятті рішення. Інформація має містити передбачувану мету та тип рішень, які приймає система ІІІ, а також передбачає зобов'язання поінформувати постраждалу особу про право вимагати пояснення.

Даний обов'язок доповнюється новим зобов'язанням (тільки) державних органів (і приватних підприємств, призначених уповноваженими особами відповідно до Закону про цифрові послуги) реєструвати використання ними систем ІІІ високого ризику у вищезазначеній базі даних ЄС систем високого ризику. Зазначене дозволить контролювати адміністративні системи високого ризику громадськими наглядовими радами і виходити за рамки конкретних адміністративних процедур, яких необхідно дотримуватися для прийняття рішень в окремих випадках.

Другим важливим заходом для захисту постраждалих осіб є право на пояснення. Розробники (державні органи) які використовують системи ІІІ з високим рівнем ризику для ухвалення рішень, які мають юридично значимі наслідки або негативно впливають на фізичну особу, мають надати постраждалій особі чіткі і змістовні пояснення, коли вона цього вимагає. Необхідно пояснити роль системи ІІІ в процедурі прийняття рішень, основні параметри прийнятого рішення та відповідні вхідні дані. Зазначене пояснення має бути надано лише на запит постраждалої особи та може бути виключено в обґрунтованих випадках, відповідно до законодавства ЄС або держави-члена.

Третім відповідним заходом є право постраждалої особи подати скаргу до національного наглядового органу, якщо вона вважає, що системи ІІІ, які їх стосуються, порушують Закон про ІІІ, і яка не впливає на будь-який інший адміністративний або судовий засіб захисту.

І останнє – зобов'язання для користувачів системи високого ризику проводити оцінку впливу на фундаментальні права (FRIA) перед їх першим використанням. Така оцінка впливу повинна враховувати конкретний контекст використання системи ІІІ та включає обов'язок проведення широких консультацій з національним наглядовим органом та відповідними зацікавленими сторонами, які матимуть шість тижнів для подання коментарів. Органи державної влади повинні опублікувати короткий виклад цієї оцінки впливу, коли вони реєструють використання системи ІІІ у вищезазначеній базі даних ЄС систем високого ризику (ст. 60). Зазначені вище вимоги стосуються і систем ІІІ які були введені в експлуатацію до затвердженого Закону про ІІІ.

Закон про ІІІ визначає 4 рівні ризику для систем ІІІ (див. далі Рис.): неприпустимий; високий; обмежений; мінімальний.

Таким чином він здійснює великий вплив на державні органи ЄС і держав-членів під час використання або розробки систем ІІІ. Його положення забороняють деякі системи ІІІ, які державні органи хотіли б використовувати. Також, згідно зі ст. 22 Закону вимагається, щоб повністю автоматизовані рішення, прийняті державними органами, підлягали спеціальному правовому дозволу та відповідним заходам для захисту прав і свобод та законних інтересів суб'єкта даних.

Зазначимо, що встановлені Законом про ІІІ вимоги сумісні з вимогами адміністративної процедури, що впливають зі ст. 41 Хартії основоположних прав ЄС [12] та національних актів про адміністративні процедури (АРА). Зокрема, право на

пояснення того: як працює система; узгоджується з обов'язком адміністрації викладати причини, що стало головним стримуючим фактором для використання непрозорих алгоритмів машинного навчання в процесі прийняття адміністративних рішень.

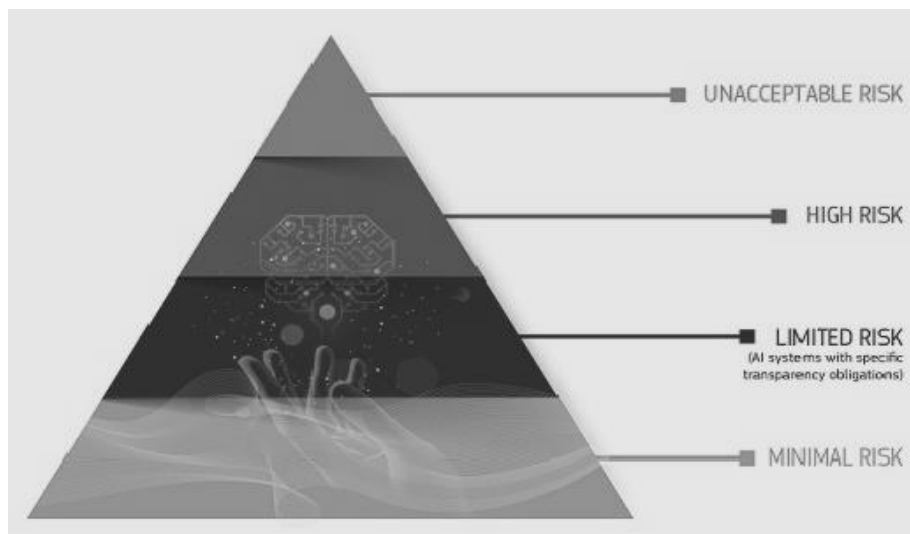

Рис. Рівні ризику для систем ШІ

З іншого боку, гнучкий підхід положень Закону про ШІ дозволяє виконувати їх як у рамках повністю автоматизованих адміністративних процедур, так і в більш звичайному (і також небезпечному) випадку напіваавтоматичних рішень, які приймаються людиною, але під визначальним впливом комп'ютерної системи.

Тож виникає наступне питання: яку свободу матимуть національні законодавці для розробки положень Закону про ШІ щодо використання систем ШІ їхніми державними органами, наприклад українськими органами публічної влади? На думку вченого, автора статті Оріоль Мір Пуїгпела, Закон про ШІ встановлює мінімальні гарантії щодо використання систем ШІ органами публічної влади, які не можуть бути зменшені, однак які можуть бути збільшені національними законодавцями.

Вільне застосування систем ШІ, які відповідають вимогам Закону про ШІ, не перешкоджає національному законодавцю в своїх національних актах про адміністративні процедури розширити вимоги, встановлені Законом про ШІ щодо систем високого ризику, на інші типи систем. Щоб додати додаткові вимоги до використання систем ШІ державними органами, існує конкретна правова основа, що остаточне рішення обов'язково має бути прийняте людиною або що людина повинна втрутитися, коли відповідна особа надає аргументи під час слухання, або подає адміністративну апеляцію для судового перегляду. Або заборонити використання систем ШІ органами публічної влади за певних обставин.

Цілком зрозуміло, що національні акти про адміністративні процедури можуть вільно регулювати автоматизовані системи, на які не поширюється дія Закону про ШІ, тобто ті, які не кваліфікуються як ШІ, і які досі переважно використовуються публічними органами по всій Європі.

Також, було б бажано, щоб Закон про ШІ прямо передбачав можливість для держав-членів підвищення гарантії для осіб, які постраждали від системи ШІ, які використовуються національними державними органами. Таким чином, Закон про ШІ стає основною нормативною базою, а національні акти про адміністративні процедури не додаватимуть додаткових вимог і обмежень. З огляду на сказане, Закон про ШІ

регулює розробку та використання систем ШІ органами публічної влади, встановлюючи високий нормативний стандарт, який можуть в подальшому розвивати національні акти про адміністративні процедури.

Висновки.

На сьогодні ШІ є ключовим елементом четвертої промислової революції. Різноманітні застосування ШІ в різних секторах, таких як освіта, охорона здоров'я, виробництво, готельний та розважальний бізнеси підтверджують його значний вплив на світ. Штучний інтелект допомагає організаціям скоротити витрати та підвищити ефективність напрацювань.

Оскільки нині у світі відбувся сплеск світового попиту на технології штучного інтелекту, розпочалося бурхливе впровадження інструментів заснованих на цих технологіях в усі сфери життєдіяльності, водночас у суспільстві ШІ сприймається суспільством як потенційна загроза. ШІ став об'єктом побоювань з різних причин, створюючи жахливий образ того, що станеться, якщо ШІ опиниться поза контролем людства.

Проведений аналіз змісту згаданої вище статті Оріоль Мір Пуїгпела свідчить, що європейські партнери України, усвідомлюючи нинішні і майбутні ризики застосування ШІ, напрацювали рамковий Закон про ШІ, який матиме вплив на автоматизоване прийняття рішень державними органами та бізнесом по всій Європі, включаючи Україну. Згідно з Законом, держави-члени зможуть доповнювати його положення своїми національними актами про адміністративну процедуру, що позитивно вплине на створення нормативної бази та використання систем штучного інтелекту, а також усунення ризиків при його застосуванні. Зазначене дозволить суспільству використати простий інструмент ШІ для успішного вирішення повсякденних завдань, а складні інструменти – для свого подальшого та безпечного розвитку.

Використана література

1. О.Г. Трофименко, Н.І. Логінова, А.В. Соколов, П.О. Чикунов, Г.В. Ахмаметьєва. Штучний інтелект у військовій сфері. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. № 1(25). 2024. – (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка). URL: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/600/509> (дата звернення: 18.02.2025).
2. The Bletchley Declaration by Countries Attending the AI Safety Summit, 1-2 November 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-the-bletchley-declaration/the-bletchley-declaration-by-countries-attending-the-ai-safety-summit-1-2-november-2023> (дата звернення: 18.02.2025).
3. Ю. Гусєв. Монополія на інтелект. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-shtuchnij-intelekt-v-ukrayini-yak-rozvivayetsya-galuz> (дата звернення: 14.02.2025).
4. Штучний інтелект може бути ключем до перемоги України у війні. – (Західні експерти). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-shtuchnyy-intelekt-viyna/32785722.html> (дата звернення: 14.02.2025).
5. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025 – 2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.24 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text> (дата звернення: 14.02.2025).
6. Oriol Mir Puigpelat. The impact of the AI Act on public authorities and on administrative procedures. *CERIDAP*. Fascicolo № 4, 2024 (OTTOBRE – DICEMBRE). 238-252 p. URL: https://ceridap.eu/pdf/estratti/Estratto-10.13130_2723-9195_2023-4-6.pdf (дата звернення: 14.02.2025).
7. CERIDAP Journal. URL: <https://ceridap.eu/en/ceridap-journal> (дата звернення: 14.02.2025).

8. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council laying down harmonized rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain union legislative acts of 21 April of 2021, COM (2021) 206 final, 2021/0106 (COD). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021PC0206> (дата звернення: 16.02.2025).

9. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonized rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts – General approach (6 December 2022), ST 15698 2022 INIT. URL: https://fsfe.org/news/2023/news-20230511-01.en.html?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAtsa9BhAKEiwAUZAszSuTimLfav1ZuE7mlGAhXDY1iUZV4mOwmxF2ksvnSuJU7WGi6tmdBoCkHIQAvD_BwE (дата звернення: 16.02.2025).

10. Amendments adopted by the European Parliament on 14 June 2023 on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonized rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts, (COM (2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)), P9_TA (2023) 0236. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0236_EN.html (дата звернення: 16.02.2025).

11. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonized rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (дата звернення: 16.02.2025).

12. Хартія основоположних прав Європейського Союзу від 18.12.2000 р. – (Вступ в дію 01.12.09 р.). URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu> (дата звернення: 16.02.2025).

~~~~~ * * * ~~~~~